

Harrastusteaduse arutelupäev: otsime spunki!

11.6.2025

11. juunil toimus Tartus Eesti Teadusagentuuri poolt korraldatud harrastus- ehk kodanikuteaduse arutelupäev. Kaksikümmend harrastusteaduse edendajat arutlesid selle üle, mis on praegu selles valdkonnas Eestis hästi, mis võiks olla aastal 2029 teisiti, millised on kitsaskohad ja takistused ning mida saavad harrastusteaduse edendajad ise ära teha.

Positiivselt poolelt toodi kõige olulisemana välja, et harrastusteadusest räägitakse rohkem ning tänu sellele on suurenenud huvi ja teadlikkus selle vastu, sh ka väljaspool loodusteadusi. Kaasavaid projekte ja tegevusi on üha rohkem, muu hulgas ka ulatuslikke, harrastusteadus ja kaasamine on moes ja seda ka rahastatakse rohkem. Infotehnoloogia areng ja sotsiaalmeedia soodustavad andmete kogumist ning inimeste kaasamist ja osalemist. Samuti peeti oluliseks harrastusteaduse hariduslikku poolt, tänu sellele on suurenenud näiteks keskkonnateadlikkus.

Tulevikust unistades arvati, et aastal 2029 on olemas harrastusteaduse portaal, kust leiab infot projektide ja osalusvõimaluste kohta, juhendid algatuste elluviimiseks ja osalemiseks jms. Seda vajadust on korduvalt esile tõstetud ka varasematel aruteludel. Ülikoolides on selleks ajaks harrastusteadus ja kaasamine teadusprojektide üks osa ning selleks on olemas ka tugistruktuur, näiteks harrastusteaduse spetsialistid ja tugev ekspertide võrgustik, kellelt nõu küsida. Harrastusteadus on ühiskonnas laialt aktsepteeritud, kogutavaid andmeid kasutatakse rohkem ja tekkinud on suurem valdkonnaülesus. Kasutatakse rohkem tehisintellekti abi, mis tõstab andmete kvaliteeti ja lihtsustab projektides osalemist. Harrastusteaduse edendajatele on aastaks 2029 mingi tunnustus, näiteks teaduse populariseerimise konkursi osana. Igal aastal toimub vähemalt üks harrastusteaduse häkaton ja suurem konverents ning selles valdkonnas on üks hästi tuntud suunamudija. Aastal 2029 on olemas ka edasine plaan harrastusteaduse edendamiseks ja jätkuprojektid.

Peamisteks takistusteks peeti seda, et pole kesket riigiasutust, mis harrastusteaduse või üldisemalt avatud teaduse valdkonda koordineeriks ning riiklikku strateegiat. Harrastusteadus on praegu kaldu loodushariduse ja teaduse populariseerimise poole ning liiga vähe on selles teadust. See toob kaasa ka kriitika teadlastelt ja takistab kogutavate andmete laiemat kasutust. Toimub andmete ületootmine ning pole võimekust, ideid ja oskusi, kuidas neid rohkem ära kasutada. Endiselt peetakse hirmutavaks ka andmekaitse ja teaduseetika ranget reeglistikku. Koolis takistab harrastusteaduse kasutamist õppetöös õpetajate ülekoormus ja ka nõrk digipädevus, eriti vanematel õpetajatel. Ühe ohuna nähti, et nii eestvedajad kui ka osalejad väsisivad, kui on liiga palju projekte ja tegevusi. Projektides osalejatega otse suhtlemiseks ning tulemustest tagasiside andmiseks pole aega ja raha, üldises infomüüris on oma sõnumitega aga raske silma paista. Muidugi on alati vähe raha ja vähene teadlikkus võimalike rahastusallikate kohta.

Päeva viimases arutelus jõuti ühisele äratundmisele, et igaüks saab harrastusteaduse edendamiseks ja sellele kaasa aitamiseks midagi ära teha. Ka väiksed lihtsad tegevused annavad kokku suure mõju. Kõige olulisemaks ja samas lihtsamaks peeti info jagamist ja levitamist, nii oma projektide ja tegevuste kui ka harrastusteaduse kohta üldiselt. Igaüks saab teha seda kasvõi oma asutuse sees, oma blogis või Facebookis, oma ülikooli väljaandes vm. Ajakirja Eesti Loodus tegevjuht lubas välja anda ajakirja harrastusteaduse erinumbri või

lisada igasse numbrisse vastava rubriigi. Samuti peeti lihtsaks ja oluliseks osaleda ise mõnes harrastusteaduse projektis ja kutsuda osalema oma tuttavaid. Nii tekib ka parem ülevaade ja arusaam teineteise tegevusest ja saab anda korraldajatele tagasisidet. Mitu osalejat lubas oma ülikoolis pakkuda üliõpilastele ideid lõputöödeks ja olla kaasjuhendajaks ning lõimida harrastusteadust teadus- ja õppetöösse. Kohapeal saadi juba ideid ka koostööks teiste asutustega. Leiti, et omavahel info jagamiseks ja ühes inforuumis olemiseks tuleb rohkem kasutada selleks loodud harrastusteaduse suhtluslisti. Oluline on ka leida aega, et analüüsida enda projekte ja tegevusi ning mõelda, mida mina saan harrastusteaduse edendamiseks edaspidi teha teisiti või paremini.